

Отже, спираючись на дані лексикографічних джерел, ми можемо додати до переліку когнітивних ознак концепта «la langue française» наступні: засіб спілкування в залежності від певних умов (ситуації спілкування), манера висловлення думки у процесі використання французької мови, територіально-соціальні умови функціонування мови.

Завдяки когнітивним ознакам можемо констатувати, що концепт «la langue française» представляє собою об'єктивну, колективну одиницю культури, що виражається у наявності певних лінгвістичних характеристик французької мови як науково-дослідницької галузі, у повторюванні певних ситуацій (виховання поваги до мови з моменту її формування як національної, використання мови в залежності від обставин спілкування, розповсюдження французької мови за межами Франції, ситуація вивчення мови, перевірки рівня знань), у манері висловлення думки під час процесу використання французької мови, у територіально-соціальних умовах функціонування мови, а також, що є не маловажним, у процесі об'єднання всіх франкомовних країн, у постійному зростанні кількості тих, хто вживає французьку мову для спілкування, хто придбав навички і поведінку притаманну французам,

Таким чином, у рамках даної статті концепт визначається як складне ментальне утворення, що являє собою структуроване знання про такий об'єкт, як французька мова. Вважаючи на те, що концепт виникає у свідомості людини не тільки як натяк на можливі значення слів, але й як відгук на попередній мовний досвід людини в цілому – поетичний, прозаїчний, науковий, соціальний, історичний, **перспективи** подальшого дослідження ми вбачаємо у залученні художнього матеріалу, висловлень відомих діячів культури, політики, щоб поряд з системно мовними засобами вираження змісту концепту, проаналізувати нетипові і унікальні, що відображають властивості концепту «la langue française».

Література

Стернин И. А. Когнитивная интерпретация в лингвокогнитивных исследованиях. *Вопросы когнитивной лингвистики*. 2004. № 1. С. 65.

Du Bellay J. La Deffence, et Illustration de la Langue Francoyse. URL : http://www.axl.cefan.ulaval.ca/francophonie/Du_Bellay.htm

Le dictionnaire : définition lexicue. URL : <https://www.le-dictionnaire.com/definition/lexique>

(Матеріал надійшов до редакції 1.04.19. Прийнято до друку 29.04.19)

УДК: 81'42 : 641/642

DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135/2019-76-24>

ТЄЛКОВА О. В.

(Запорізький національний університет)

ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ПРОТОТИПІЧНОЇ МОДЕЛІ ГАСТРОНОМІЧНОГО ДИСКУРСУ

У статті розглянуто основні структурно-композиційні та змістові характеристики гастрономічного дискурсу задля створення його прототипічної моделі. Як було з'ясовано, лінгвосеміотичний простір гастрономічного дискурсу формують концептосфери "Їжа" та "Їда". Інституційні ознаки дозволяють представити модель гастрономічного дискурсу у вигляді сценарію, в якому виділяють учасників, хронотоп, мету. Тектоцентрична складова включає власне тексти (меню, рецепт, стаття) та креолізовані тексти зі складовими іконічного, графічного, аудіо та відеозмісту.

Ключові слова: гастрономічний дискурс, прототипічна модель, концептосфера, лінгвосеміотичний простір, інституційні ознаки.

Tielkova O. The Challenge of Creating the Prototypical Model of Gastronomic Discourse. The article deals with the basic structural, compositional and substantive characteristics of gastronomic discourse in order to create its prototype model. The study has raised issues of the linguistic concept of the term "gastronomic discourse" (hereinafter referred to as "GD") and its correlation with the terms "gluttonic" and "culinary", which also gives raise certain limitations regarding their instrumental use in scientific exploration. As it has been found out, the linguosemiotic space of GD is formed by the conceptual sphere "Food", which are actualized both in separate lexical units, which nominate food, utensils and processes of cooking and consumption, and

phraseological units (phraseologisms, proverbs and sayings) with a gastronomic component that accumulates national-specific features of the linguistic picture of the world. Institutional traits allow to present the GD model in the form of a scenario in which participants, chronotope and goal are identified. The communicative space of the GD is shaped by the participants' language and language units, motives, goals and strategies; other factors include channel, mode, tone and communication styles, as well as non-verbal communication. The text-centric component includes the actual texts (menu, recipe, article) and creole texts with the components of iconic, graphic, audio and video content. The genre variety of GD includes the following subspecies: culinary, advertising, gastronomic, restaurant, expert GD, media GD, scientific-gastronomic and intersects with other types of discourse (commercial, academic, artistic, tourist, legal, etc.). The extralingual context includes socio-cultural dimensions that influence the formation and existence of the GD: cultural and historical meanings (affect the formation of the national cultural personality), traditional and new ways of cooking and consumption, ritual consumption patterns, standards of behaviour (etiquette), gastronomic cultural values and dominants, stereotypes, gender, individual-personalized (prominent chefs) aspect, globalization factor.

Thus, we believe that the attempt to present a prototypical DG model allows, in some way, to systematize current directions and create new ones, which will allow us to immerse into the study of particular aspects of the model to obtain more accurate data. It seems to us that the study of the model of Spanish gastronomic discourse to identify its universal and national-specific features is promising from this point of view.

Key words: gastronomic discourse, prototypical model, conceptual spheres, linguosemiotic space, institutional features

Розгалуження типології дискурсів, що відбувається на сучасному етапі у рамках дискурсології, обумовлено інтересом науковців до більш глибокого і ґрунтовного дослідження окремих видів дискурсу. Так, в останні десятиліття помітно зріс інтерес до гастрономічного дискурсу (далі – ГД), який деякі науковці називають глутоністичним або кулінарним (Державецька І. О., Банман П. П., Алісія Санчес Мартінес). Це свідчить, на думку Н. М. Кацунової, про динамічний розвиток теорії дискурсу та синергетичний характер власне поняття дискурсу, яке еволюціонує і знаходиться у постійному русі. Невизначеність лінгвістів щодо термінів – гастрономічний, глутоністичний, кулінарний – викликана, за авторкою, методологічною проблемою сучасного дискурс-аналізу, у межах якого "синонімічні" терміни дублюють один одного. Відправним пунктом для пошуку істини стає звернення до понятійних ознак термінів "гастрономія", "кулінарія" та "глутонія", від яких походять назви відповідних дискурсивних практик. Різниця між цими поняттями, за Н. М. Кацуною, накладає певні обмеження на сферу термінологічного застосування найменування того чи іншого різновидів дискурсу [Кацунова 2012].

ГД є об'єктом уваги численних зарубіжних дослідників: Олянича А. В., Буркової П. П., Головницької Н. П., Земскової А. Ю., Чередникової Є. О., Файзулліної І. І., Кацунової Н. М., Косицької Ф. Л., Зайцевої І. Є., Міхеевої І. В., Михайлової Д. В., Карлоса Мануеля Віллалобоса, Алісії Санчес Мартінес. Вітчизняні дослідники зосереджують свою увагу на окремих аспектах мовної і мовленнєвої реалізації ГД, як, наприклад, Дворнікова А. Р. та Лісняк С. П., які дослідили фразеологізми із гастрономічним компонентом в національних варіантах іспанської мови [Дворнікова, Лісняк 2013]. Державецька І. О. розробляла питання лексикографічної реалізації глутонічного дискурсу [Державецька 2014]. Лапиніна О. Л. вивчала національно-культурну своєрідність фразеологічних одиниць німецької мови з гастрономічним компонентом [Лапиніна 2016]. У центрі уваги Половинчак Ю. М. постав кулінарно-гастрономічний дискурс соціальних медіа в процесах формування національної ідентичності [Половинчак 2016]. Ми також порушували питання тезаурусної організації гастрономічного компоненту, дослідивши питання вербалізації гастрономічного коду культури в іспаномовній картини світу [Телкова, Большаков 2016].

Однак питання про глобальну організацію ГД залишається невирішеним, оскільки представлені вище вітчизняні дослідження мають поодинокий характер і передбачають більш ґрунтовну розробку проблематики, що визначає **актуальність** цієї роботи.

Отже, **об'єктом** статті виступає гастрономічний дискурс, а **предметом** – його структурно-композиційні та змістові характеристики. **Мета** полягає у виокремленні основних ознак гастрономічного дискурсу для створення його прототипічної моделі. Для цього необхідно виконати такі **завдання**:

- розглянути лінгвопонятійну сутність терміна "гастрономічний дискурс" і його кореляцію з термінами "глутоністичний" та "кулінарний";

- розглянути основні структурно-композиційні та змістові характеристики гастрономічного дискурсу задля створення його прототипічної моделі.

Одним з перших порушує питання змістово-понятійної сутності терміна "гастрономічний дискурс" Олянич А. В. у рамках свого дисертаційного дослідження у 2004 році [Олянич 2004]. В енциклопедії "Дискурсологія" у 2015 році подано систематизовані характеристики гастрономічного (глутоністичного) дискурсу, під яким вчений розуміє особистісно-орієнтований тип так званої глутоністичної комунікації (від лат. *gluttonare* – їсти, споживати, жерти, об'їдатися), яка має інституційний характер. Лінгвосеміотичний простір гастрономічного дискурсу формує концептосфера "Їжа, їда". Важливо, що цей тип дискурсу має яскраво виражену етнокультурну маркованість, яка визначається мовними та позамовними чинниками. До базових ознак гастрономічного дискурсу Олянич А. В. відносить учасників (мовних глутонічних особистостей), хронотоп (час та місце приготування або споживання їжі) та мету, яка полягає у формуванні ціннісних культурних домінант, що віддзеркалюють етичні та естетичні норми поведінки [Олянич 2015].

Російська дослідниця П. П. Буркова визначає гастрономічний дискурс як складову частину медіадискурсу, характерною ознакою якого є наявність трьох компонентів: спілкування, текст кулінарного рецепта, контекст. Учасниками у даному випадку є автор та клієнт, хронотоп окреслений рамками кухні як основного місця приготування їжі, а метою – навчання (передавання кулінарного досвіду), ознайомлення з кулінарною культурою і традиціями тощо [Буркова 2004]. Досліджуючи німецький гастрономічний дискурс, Головніцька Н. П. пропонує схоже визначення [Головніцькая 2007]. У рамках дослідження лінгвосеміотичних характеристик англomовного гастрономічного дискурсу Земскова А. Ю. виділяє його конститутивні ознаки: своєрідне комунікативне середовище; мотиви, цілі, стратегії; специфічний механізм розгортання спілкування; канал, режим, тональність, стиль і жанри спілкування; специфічні тексти з включеннями невербального характеру [Земскова 2009]. Досліджуючи аксіологічний аспект гастрономічного дискурсу, Чередникова О. О. наголошує на тому, що у гастрономічному дискурсі відображені і сконцентровані норми та цінності, які є як загальнолюдськими, так і притаманними певній культурі. Разом з тим цей тип дискурсу має суб'єктивні, гендерні і соціальні виміри, стереотипи, традиції та ознаки національної самоідентифікації [Чередникова 2011].

У роботі Файзуліної І. І. під гастрономічним дискурсом розуміється особливе використання мови у сфері "повсякденної культури" для передачі особливої ментальності, що виявляється у назвах продуктів, національних вподобань у їжі, специфічних поведінкових сценаріях. Гастрономічний дискурс, на думку авторки, виступає в якості складної багатоаспектної структури, а також як процес комунікативно-прагматичної повсякденної діяльності. Слідом за Оляничем А. В., вчена відносить цей тип дискурсу до інституційних, нарівні з міським, релігійним, юридичним, музичним та іншими [Файзулліна, 2012]. Міхеєва І. В. та Михайлова Д. В., розглядаючи особливості англomовного гастрономічного дискурсу, відносять його до інституційного типу комунікації. Спираючись на роботи П. П. Буркової, А. Ю. Земскової та Н. П. Головніцької, вони доповнюють список конститутивних ознак гастрономічного дискурсу, розширюючи типологію учасників, хронотоп, стратегії, формули і теми [Михеева, Михайлова 2015]. Так стає зрозуміло, що неможливо скласти остаточний список конститутивних ознак, які постійно оновлюються і розширюються у відповідності до еволюції сучасного гастрономічного дискурсу.

Косицька Ф. Л. та Зайцева І. О., досліджуючи французький гастрономічний дискурс, дійшли до висновку, що гастрономічний дискурс є складним багатовимірним та неоднорідним утворенням, комунікативний простір якого перетинають рекламно-гастрономічний, ресторанний, юридичний, науково-гастрономічний, академічний дискурс, а також медійний гастрономічний дискурс, комерційний, гастрономічно-експертний дискурси

тощо. Таким чином вони вважають його гібридним утворенням, що є полікодовим дискурсом, який поєднує вербальну, іконічну та графічну складові [Косицкая, Зайцева 2016].

Звернення до робіт іспаномовних вчених у царині теорії гастрономічного дискурсу виявило, що, по-перше, більшість дослідників оперують терміном "кулінарний дискурс" (*discurso culinario*), по-друге, гастрономічний дискурс розглядається крізь призму національних картин світу (мексиканської, перуанської, гватемальської, колумбійської та ін.), по-третє, відносно невелика кількість цих робіт свідчить про поки що недостатньо високий ступінь розробленості цієї проблематики в сучасній іспанській лінгвістиці.

Латиноамериканський дослідник Карлос Мануель Вільялобос вивчає кулінарний дискурс у романі Мігеля Анхеля Астуриаса "Кукурудзяні люди" як семіотичний простір, який є ключем до історії та культури [Manuel Villalobos Carlos 2015]. Вчений дослідив відтворені у романі ритуали, пов'язані зі споживанням їжі, особливо, кукурудзи, що уособлює сакральну-міфологічну частину життя гватемальців. Метафоричне переосмислення продуктів і страв віддзеркалює тісні стосунки людей і культурних вимірів їх буття. Алісія Вероніка Санчес Мартінес розглядає кулінарний дискурс як підґрунтя для формування мексиканської національної культурної особистості. На її думку, їжа є носієм культурно-історичних смислів, які утворювалися протягом розвитку і становлення нації, вона набула статусу національної спадщини [Alicia Verónica Sánchez Martínez 2015]. Вітчизняна дослідниця Половинчак Ю. М. розглядає кулінарно-гастрономічний дискурс соціальних медіа як чинник формування української національної ідентичності, оскільки вона розглядає харчування як продовження соціокультурного контексту, що має соціалізаційний вплив [Половинчак 2016].

У **результаті**, інваріантна, тобто прототипічна модель гастрономічного дискурсу може бути представлена наступним чином:

- **лінгвосеміотичний простір** ГД формують концептосфери "Їжа" та "Їда", що актуалізуються як в окремих лексичних одиницях, які номінують продукти, кухонне начиння та процеси приготування та споживання їжі, так і у фразеологічних одиницях (власне фразеологізми, прислів'я та приказки) з гастрономічним компонентом, що акумулюють національно-специфічні особливості мовної картини світу;

- **інституційні ознаки** дозволяють представити модель ГД у вигляді сценарію, в якому виділяють **учасників** (клієнт (відвідувач закладу) – фахівець (ресторатор, повар, офіціант, бармен); ресторанный критик (журналіст) – цільова аудиторія; кухар (блогер) – телеглядачі (користувачі мережі Інтернет)); **хронотоп** (час та місце споживання їжі (у режимі оффлайн), віртуальний простір у режимі онлайн); **мету** (задоволення первинної потреби (насичення) чи естетичних смаків клієнта; вплив на смакові вподобання споживача та їх формування у вигляді культурних домінант);

- **комунікативний простір** ГД формують мовні та мовленнєві одиниці (фрази або клішовані вирази, етикетні формули), мотиви, цілі та стратегії учасників. Інші чинники – канал, режим, тональність і стилі спілкування; невербальні комунікативні засоби;

- **тектоцентрична складова** включає власне тексти (меню, рецепт, стаття) та креолізовані тексти зі складовими іконічного, графічного, аудіо та відеозмісту;

- **жанрова різноманітність** ГД включає наступні підвиди – кулінарний, рекламно-гастрономічний, ресторанный, експертний ГД, медійний ГД, науково-гастрономічний, – які можуть перетинатися з іншими типами дискурсу (комерційним, академічним, художнім, туристичним, юридичним тощо);

- **екстралінгвальний контекст** включає соціокультурні виміри, що впливають на формування та існування ГД: культурно-історичні смисли (впливають на формування національної культурної особистості), традиційні та новітні способи приготування та споживання їжі, ритуальні форми споживання, норми поведінки (етикет), гастрономічні культурні цінності й домінант, стереотипи, гендерний аспект, індивідуально-персоніфікований (видатні шефи) аспект, фактор глобалізації.

Отже, вважаємо, що спроба представити прототипічну модель ГД дозволяє деяким чином систематизувати існуючі на даний час розвідки і започаткувати нові, які дозволять заглибитись у дослідження окремих аспектів моделі для отримання уточнюючих даних.

Перспективним з цієї точки зору нам видається вивчення моделі іспаномовного гастрономічного дискурсу для виявлення її універсальних і національно-специфічних особливостей.

Література

- Банман П. П. Кулинарный дискурс. Ставрополь : Ставропольское книжное изд-во, 2009. 280 с.
- Буркова П. П. Кулинарный рецепт как особый тип текста : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19; 10.02.01. Ставрополь. 2004. 29 с.
- Головницкая Н. П. Лингвокультурные характеристики немецкоязычного гастрономического дискурса : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Волгоград. 2007. 26 с.
- Дворнікова А. Р., Лісняк С. П. Фразеологізми із гастрономічним компонентом в національних варіантах іспанської мови. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. 2013. Вип. 23. С. 120-129.
- Державецька І. О. Глютонічний дискурс : лексикографічний аспект. *Одеський лінгвістичний вісник : зб. наук. праць*. Одеса : НУ "ОЮА", 2014. № 4. С. 69-72.
- Земскова А. Ю. Лингвосомиотические характеристики англоязычного гастрономического дискурса : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Волгоград. 2009. 24 с.
- Кацунова Н. Н. К вопросу о "синонимизации" дискурсов. *Вестник Иркутского государственного лингвистического университета*. 2012. № 2 (19). С. 187-192.
- Косицкая Ф. Л., Зайцева И. Е. Французский гастрономический дискурс и его жанровая палитра. *Вестник ТГПУ*. 2016. № 2 (167). С. 25-29.
- Лашініна О. Л. Національно-культурна своєрідність фразеологічних одиниць німецької мови з гастрономічним компонентом : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Херсон. 2016. 22 с.
- Михеева И. В., Михайлова Д. В. Особенности англоязычного гастрономического дискурса как разновидности институционального общения *Теоретические и прикладные аспекты современной науки* : сборник научных трудов по материалам VI Международной научно-практической конференции 31 декабря 2014 г. / Под общ. ред. М. Г. Петровой. – Белгород : ИП Петрова М.Г., 2015. Часть IV. С. 26-32.
- Олянич А. В. Презентационная теория дискурса : дис. ... докт. филол. наук : 10.02.19. Волгоград, 2004. 602 с.
- Олянич А. В. Гастрономический дискурс. Энциклопедия "Дискурсология". *Дискурс-Пи*. 2015. С. 157-159.
- Половинчак Ю. М. Кулінарно-гастрономічний дискурс соціальних медіа в процесах формування національної ідентичності. *Інформаційно-аналітичний журнал*. Серія Україна : події, факти, коментарі : зб. наук. праць. Київ: НБУ, 2016. № 4. С. 93-99.
- Телкова О. В., Большаков Д. С. Гастрономічний код культури в іспаномовній картині світу. *Молодий вчений*. Херсон. 2016. № 4 (31). С. 419-423.
- Чередникова Е. А. Аксиологические характеристики гастрономического дискурса. *Вестник МГОУ. Серия «Лингвистика»*. 2011. № 5. С. 78-82.
- Файзуллина И. И. Номинация гастрономического дискурса: отражение в языковом сознании жителей полиэтничного города. *Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского*. 2012. № 5(3). С. 118-125.
- Manuel Villalobos Carlos Degustación semiótica de un pulique cultural: el discurso culinario en Hombres de maíz. *Revista de Filología y Lingüística de la Universidad de Costa Rica*. 2015. URL: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5259420> (дата звернення: 10.10.2019).
- Martínez Alicia Verónica Sánchez La construcción de la identidad cultural a través del discurso culinario. *Actas XV Congreso AIH (Vol. III)*. P. 611-616. URL: https://cvc.cervantes.es/literatura/aih/pdf/15/aih_15_3_047.pdf (дата звернення: 15.09.2019).

(Матеріал надійшов до редакції 27.02.19. Прийнято до друку 6.04.19)

УДК: 811.111:81 373:641.5

DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135/2019-76-25>

ФЕСЕНКО І. М.

(Запорізький національний університет)

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ТЕРМІНИ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: ШЛЯХИ ТА СПОСОБИ ЇХ ТВОРЕННЯ

Наукова стаття присвячена дослідженню способів творення фінансово-економічної термінології сучасної англійської мови. Вивчення спеціальної термінології є досить актуальною проблемою термінознавства. Наукова стаття презентує також особливості перекладу англомовних фінансових та економічних термінів українською мовою.

Ключові слова: термін, термінологія, терміносистема, спеціальна термінологія, мови для спеціальних цілей, загальноживана лексика.

Fesenko I. Financial and economic terms in Modern English: ways and means of their formation. The article is devoted to the